

พระมหาชนก: ปุทะเลยมหาวิชชาลัย MAHAJANAKA: PUDALAY MAHAVIJJALAYA

วันที่ได้รับต้นฉบับบทความ: 29 กรกฎาคม 2563

วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ: 17 พฤศจิกายน 2563

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ: 19 พฤศจิกายน 2563

ธนาพร ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา *

Dhanaporn Palakawong Na Ayudthya

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ ประกอบด้วย 1) เพื่อศึกษาพระราชนิพนธ์พระมหาชนกในด้านการก่อตั้งสถาบันการศึกษาปุทะเลยมหาวิชชาลัย และ 2) เพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ทรงมีพระเมตตาและพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานพระราชนิพนธ์พระมหาชนกแก่พสกนิกรชาวไทย จากการศึกษาพบว่า พระมหาชนกก่อตั้งสถาบันการศึกษาปุทะเลยมหาวิชชาลัยขึ้น เพื่อให้การศึกษาอันเป็นการสร้างปัญญาแก่ประชาชน มีการจัดการศึกษา 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านวิชาการ 2) ด้านคุณธรรม และ 3) ด้านกำลังและสุขภาพ

คำสำคัญ: พระมหาชนก, ปุทะเลยมหาวิชชาลัย

ABSTRACT

This article has two objectives: 1) to study the establishment of Pudalay Mahavijjalaya, and 2) to honor His Majesty the King Maha Bhumibol Adulyadej the Great. The study found that Mahajanaka established the Pudalay Mahavijjalaya to provide education which creates wisdom to the people. There are 3 areas of education: 1) academic, 2) moral, and 3) power and health.

Keywords: Mahajanaka, Pudalay Mahavijjalaya.

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์, รองผู้อำนวยการสำนักวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี

e-Mail: dhanaporn.pa@chonburi.spu.ac.th

บทนำ

“พระมหาชนก” เป็นพระราชนิพนธ์แปลลำดับที่ 3 ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร นับได้ว่าเป็นบทพระราชนิพนธ์ที่ทรงรักมาก ดังมีพระราชดำรัสว่า “...เป็นหนังสือไม่มีที่เทียม...เพราะว่าหนังสือเรื่องนี้ เป็นที่รักของข้าพเจ้าเอง เป็นสิ่งที่เห็นว่าสำคัญ และโดยที่ เป็นผู้ที่ได้ก่อตั้งขึ้นมา เป็นตัวการรู้ว่าตัวเองเป็นผู้ที่ทำขึ้นมา ถ้าไม่มีตัวเราเองมีแต่ขาดแล้ว...ใครไปอ่านก็ไม่รู้เรื่องและไม่มีคามหมายอะไรมากนัก และเชื่อว่าจะเป็นประโยชน์กับทุกคน และเป็นประโยชน์กับประชาชนคนไทยทั้งประเทศ...” ซึ่งเป็นพระราชดำรัสที่พระราชทานไว้เมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2539 ครั้งเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดตัวหนังสือพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนก ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต

ทั้งนี้ ทรงพระราชนิพนธ์ “พระมหาชนก” จากแรงบันดาลใจที่ทรงสดับพระธรรมเทศนาของสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (วิน ธรรมสาลุโร มหาเถร) วัดราชผาติการาม เมื่อ พ.ศ. 2520 เรื่องพระมหาชนกเสด็จทอดพระเนตรพระราชอุทยานในกรุงมิลลา เรื่องมีใจความว่า ที่ทางเข้าสวนหลวงมีต้นมะม่วงสองต้น ต้นหนึ่งมีผล อีกต้นหนึ่งไม่มีผล ทรงลึ้มรสมะม่วงอันโอชา แล้วเสด็จเยี่ยมอุทยาน เมื่อเสด็จกลับออกจากสวนหลวงทอดพระเนตรเห็นต้นมะม่วงที่มีผลรสดีถูกข้าราชการบริพารตั้งทิ้งจนโคนลง ส่วนต้นที่ไม่มีลูกก็ยังคงตั้งอยู่ตระหง่านแสดงว่าสิ่งใดดี มีคุณภาพ จะเป็นเป้าหมายของการยึดแย้ง และจะเป็นอันตรายในท่ามกลางผู้ที่ขาดปัญญา พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงสนพระราชหฤทัย จึงทรงค้นเรื่องพระมหาชนกในพระไตรปิฎก (พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกายชาดก เล่มที่ 4 ภาคที่ 2) และทรงแปลเป็นภาษาอังกฤษตรงจากมหาชนกชาดกตั้งแต่ต้นเรื่อง โดยทรงดัดแปลงเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น ทั้งในด้านสำนวนภาษา และเนื้อเรื่องบางส่วนให้เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน

เนื้อเรื่องพระมหาชนกโดยสังเขป

“พระมหาชนก” เป็นพระราชโอรสในพระอริยฐานก อดีตกษัตริย์แห่งมิลลานคร ซึ่งสิ้นพระชนม์ในสนามรบเนื่องจากถูกพระโพลชนกผู้น้องยกทัพมาชิงราชสมบัติ พระราชมารดาทรงครรภ์แก่ได้หนีไปอยู่เมืองหนึ่งโดยได้รับความช่วยเหลือจากพราหมณ์ เมื่อพระมหาชนกทรงเติบโต รู้เรื่องราวจากพระราชมารดาจึงจะไปเฝ้าพระราชสมบัติคืน โดยล่องเรือเดินทางไปค้าขายยังดินแดนสุวรรณภูมิ ในระหว่างเดินทางได้เกิดคลื่นซัดทำให้เรืออัปปาง ผู้คนเสียชีวิตหมด ยกเว้นพระมหาชนกทรงใช้ปัญญาและความเพียรแหวกว่ายในมหาสมุทร 7 วัน 7 คืน นางมณีเมขลา เทพธิดาผู้รักษามหาสมุทรมาพบ และได้สนทนากับพระมหาชนกจนเข้าใจถึงการบำเพ็ญวิริยบารมี จึงขอให้เมื่อถึงเวลาเหมาะสมขอทรงตั้งมหาวิชาลัยเพื่อสอนสาธุชน แล้วจึงพาพระมหาชนกไปถึงฝั่งเมืองมิลลา ในระหว่างนี้พระโพลชนกสิ้นพระชนม์และได้ทิ้งปริศนาเรื่องขุมทรัพย์ไว้ พระมหาชนกสามารถไขปริศนาได้ ทรงอภิเษกสมรสกับพระนางสิวลี พระราชธิดาในพระโพลชนก และครองราชสมบัติโดยธรรม วันหนึ่งทอดพระเนตรต้นมะม่วงสองต้น ต้นหนึ่งมีผล ต้นหนึ่งไม่มีผล พระองค์ทรงเก็บผลมะม่วงมาเสวยและตรัสชม หลังจากนั้นผู้คนต่างแย่งชิงผลจนต้นมะม่วงโคนลง ต้นที่ไม่มีผลไม่เป็นอันตรายแต่ประการใด เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนี้แล้ว พระมหาชนกในพระไตรปิฎกจึงทรงเห็นอนิจจัง แล้วเสด็จออกผนวช

การก่อตั้งปูทะเลย์มหาวิทยาลัย

การก่อตั้งปูทะเลย์มหาวิทยาลัย สืบเนื่องจากเหตุการณ์เมื่อครั้งพระมหาชนก้วยน้ำอยู่ในมหาสมุทร 7 วัน 7 คืน จนกระทั่งนางมณีเมขลามาพบ แล้วได้กล่าวคำถามเพื่อทดลองพระมหาชนก้วยว่า “นี่ใคร เมื่อแลไม่เห็นฝั่งก็อุตสาหพยายามว่ายอยู่ท่ามกลางมหาสมุทร ท่านรู้อำนาจประโยชน์อะไร จึงพยายามว่ายอยู่อย่างนี้นักหนา” พระมหาชนก้วยตรัสตอบว่า “ดูก่อนเทวดา เราได้ตรองเห็นปฏิปทาแห่งโลก และอาณิสสแห่งความเพียร เพราะฉะนั้นถึงจะมองไม่เห็นฝั่ง เราก็ต้องพยายามว่ายอยู่ท่ามกลางมหาสมุทร” (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2540, หน้า 68-69)

นางมณีเมขลาได้กล่าวถามต่อไป จนกระทั่งพระมหาชนก้วยต้องตรัสตอบเพื่อให้ นางมณีเมขลายอมจำนนไม่ถามอีก ดังมีความว่า “ดูก่อนเทวดา ผู้ใดรู้แจ้งว่าการทำงานที่ท่าจะไม่ลุล่วงไปได้จริง ๆ ชื่อว่าไม่รักษาชีวิตของตน ถ้าผู้นั้นละความเพียรในฐานะเช่นนั้นเสีย ก็จะมีรู้ผลแห่งความเกียจคร้าน ดูก่อนเทวดา คนบางพวกในโลกนี้เห็นผลแห่งประสงค์ของตนจึงประกอบกิจการทั้งหลาย การงานเหล่านั้นจะสำเร็จหรือไม่ก็ตาม ดูก่อนเทวดา ท่านก็เห็นผลแห่งกรรมประจักษ์แก่ตนแล้วมิใช่หรือ คนอื่น ๆ จมในมหาสมุทรหมด เราคนเดียวยังว่ายข้ามอยู่ และได้เห็นท่านมาสถิตอยู่ใกล้ ๆ เรา เรานั้นจักพยายามตามสติกำลัง จักทำความเพียรที่บุรุษควรทำ ไปให้ถึงฝั่งแห่งมหาสมุทร” (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2540, หน้า 86)

นางมณีเมขลาได้สดับวาจาอันมั่นคงเรื่องความเพียรแล้วจึงยกย่องสรรเสริญพระมหาชนก้วยเป็น “บัณฑิต” ผู้ทรงสติปัญญาความรู้ จึงได้ถวายอดิเรกคาถาบทถวายพรพระมหาชนก้วย ความว่า “ข้าแต่บัณฑิต วาจาอันมีปาฏิหาริย์มิบังควรหายไปใ้อากาศ ท่านต้องให้สาธุชนได้รับพรแห่งโพธิญาณจากโอษฐ์ของท่าน ถึงกาลอันสมควร ท่านจงตั้งสถาบันการศึกษาให้ชื่อว่าโพธิyalัยมหาวิทยาลัย ในการนั้นท่านจึงจะสำเร็จกิจที่แท้” (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2540, หน้า 96) คำว่า โพธิญาณ หมายความว่า พระปัญญาที่ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า คำว่า โพธิyalัยมหาวิทยาลัย หมายความว่า ที่อาศัยแห่งแสงสว่าง คำว่า มหาวิทยาลัย หมายความว่า ที่อาศัยแห่งความรู้อันยิ่งใหญ่ นางมณีเมขลาได้ตระหนักถึงพระปัญญาความรู้อันถ่องแท้ของพระมหาชนก้วยมีประโยชน์ ทรงคุณค่ายิ่ง ควรแก่การถ่ายทอดให้ประชาชนได้ศึกษาเล่าเรียน การถวายอดิเรกคาถานี้เป็นเสมือนการให้พระมหาชนก้วยทำภารกิจสุดท้ายก่อนออกผนวช คือก่อตั้งสถาบันการศึกษา เมื่อก่อตั้งแล้วจึงเป็นการทำหน้าที่เสร็จสิ้น หลังจากนั้นนางมณีเมขลาได้อุ้มพาพระมหาชนก้วยขึ้นฝั่ง

พระมหาชนก้วยทรงได้ครองราชสมบัติ บริหารบ้านเมืองโดยธรรม แต่ยังมีได้ก่อตั้งสถานศึกษาแต่ประการใด จวบจนกระทั่งเกิดเหตุการณ์ต้นมะม่วงมีผลหักโค่นลงด้วยการกระทำของข้าราชการและประชาชนที่ขาดความสำนึก ทำให้พระมหาชนก้วยทรงความสังเวช แล้วทรงคิดถึงวาจาของนางมณีเมขลาว่า พระองค์จะยังข้ามบรรคาแห่งความสุขไม่ได้ หากไม่กล่าวธรรมให้สาธุชนได้สดับ นางมณีเมขลาให้พระองค์ตั้งสถาบันการศึกษา เมื่อสำเร็จกิจแล้วจะได้บรรคาแห่งบรมสุข พระมหาชนก้วยจึงทรงตัดสินใจว่าจะก่อตั้งสถาบัน “เราแน่ใจว่าถึงกาลที่จะตั้งสถาบันแล้วเป็นสัจจะว่าควรตั้งมานานแล้ว” (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2540, หน้า 140) จะเห็นว่าถ้อยคำมีน้ำเสียงแสดงความเสียตายเป็นไม่ได้จัดตั้งมาก่อนหน้านี้

ในการตั้งสถาบันการศึกษานั้น พระมหากษัตริย์ทรงเล็งเล็งสิ่งเรื่องการตั้งชื่อ จึงตรัสแก่อุทิจจพราหมณ์มหาศาลว่า “คราวนั้นเราเศร้าหมองด้วยน้ำเค็มตลอดเจ็ดวัน จึงฟังว่า เราสมควรตั้งชื่อสถาบันตามปูซึ่งชาวสุวรรณภูมิเรียกว่า ปูทะเล บัดนี้เราเล็งเล็งเสียว่าถูกต้องหรือไม่” (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2540, หน้า 140) พระมหากษัตริย์เล่าเรื่องปูทะเลยักษ์แก่อุทิจจพราหมณ์มหาศาลว่า “นับแต่คราวลงเรือมุ่งสู่สุวรรณภูมินั้น ก่อนคลีนัยักษ์มากระหน่ำนาว่า เราได้ยินวณิชชาวสุวรรณภูมิพูดกันเป็นภาษาสุวรรณภูมิว่า ‘โน่นปูทะเลยักษ์สู้กับปลาและเต่า’ และว่าผู้ใดเหยียบปูนั้นได้จะเป็นผู้ยิ่งใหญ่หากมีความเพียรแท้” พราหมณ์ทูลว่า “ข้าพระองค์ก็เคยได้ยินเรื่องอย่างนี้แต่ไม่ทราบว่า มีปูทะเลยักษ์ดังนี้หรือไม่” พระมหากษัตริย์ตรัสตอบว่า “มีแน่แท้ หลังจากได้กระโดดจากยอดเสากระโดงเรือลงทะเลพื้นปลาและเต่าก็ว่ายข้ามมหาสมุทร ได้พักผ่อนเป็นคราว ๆ บางครั้ง ก็รู้สึกเหมือนเหยียบพื้นทะเลได้คล้าย ๆ ไกลถึงฝั่ง ดังเช่นบุคคลที่หกในจำพวกเจ็ดบุคคล (ในอุทกุปมสูตรที่ 5) แต่ที่แท้เป็นปูทะเลยักษ์นั่นเอง” พราหมณ์ทูลว่า “ที่จริงแท้คือ พระบุญญาธิการ” (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2540, หน้า 136) จะเห็นว่าพระมหากษัตริย์ทรงมีพระทัยว่ามีปูทะเลยักษ์จริงดังคำที่ชาวเรือได้พูดกัน เพราะทรงประสบกับเหตุการณ์อันนำไปให้เชื่อจากการว่ายน้ำในมหาสมุทร 7 วัน 7 คืน ในระหว่างนั้นทรงได้พักผ่อน ทรงรู้สึกเหมือนได้เหยียบพื้นทะเลไกลถึงฝั่ง พื้นที่เหยียบนั้นคือปูทะเลยักษ์ ในพระดำรัสเปรียบการเหยียบพื้นนี้ว่าเหมือนเป็นบุคคลที่หกในจำพวกเจ็ดบุคคล ในพระราชนิพนธ์ได้แสดงคำอธิบายบุคคลจำพวกเจ็ดบุคคลในหน้าภาคผนวกของเรื่องว่า มาจากพระไตรปิฎก เล่มที่ 23 ชื่ออังคุตตรนิกายสัตตกนิบาต หน้า 563-564 อุทกุปมสูตรที่ 5 (บุคคลเปรียบด้วยน้ำ 7 ประเภท)

1. จมลงไปครึ่งเดียว จมลงไปเลย ได้แก่บุคคลผู้ประกอบด้วยอกุศลธรรมฝ่ายต่ำล้วน (บาปชน)
2. โผล่ขึ้นแล้วจม ได้แก่บุคคลผู้มีคุณธรรม แต่คุณธรรมเสื่อมไป (ปฤชชน)
3. โผล่ขึ้นแล้ว ลอยอยู่ได้ ได้แก่ผู้มีคุณธรรมไม่เสื่อม (กัลยาณปฤชชน)
4. โผล่ขึ้นแล้ว เห็นแจ่มแจ้ง เหลียวดู ได้แก่พระโสดาบัน (ผู้แรกถึงกระแสธรรม)
5. โผล่ขึ้นแล้ว วายเข้าหาฝั่ง ได้แก่พระสกทาคามี (ผู้มาสู่กามภอีกครั้งเดียว)
6. โผล่ขึ้นแล้ว ไปถึงที่ตื้น หยั่งพื้นทะเลได้ ได้แก่พระอนาคามี (ผู้ไม่มาสู่กามภอีก)
7. โผล่ขึ้นแล้ว ข้ามฝั่งได้ ยืนอยู่บนบก ได้แก่พระอรหันต์ (ผู้ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันไม่มี

อาสวะ)

เมื่ออุทิจจพราหมณ์มหาศาลได้ฟังดังนั้นก็รู้ว่าพระมหากษัตริย์มีภูมิจิตเป็นพระอนาคามี เป็นจิตที่เตรียมเข้าสู่ความเป็นอรหันต์แล้ว จึงสรรเสริญยกย่องพระมหากษัตริย์เป็นผู้ทรงด้วยบุญญาบารมีที่ยิ่งใหญ่

พระราชนิพนธ์ได้ดำเนินเนื้อเรื่องให้อุทิจจพราหมณ์มหาศาลพิจารณาข้อสงสัยเรื่องชื่อสถานศึกษาว่า “เทวดาน่าจะได้กล่าวว่า โพธิยาลัย อันเป็นนามของสถาบันฤๅษีตัดตนที่วัดพระเชตุพน ในเทวมหานคร เมืองสุวรรณภูมิ แต่หากจะเรียกว่า ปูทะเลย์มหาวิซาลย์ ก็น่าจะเหมาะสมเหมือนกัน” (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2540, หน้า 140) อุทิจจพราหมณ์มหาศาลเข้าใจว่า เทวดากล่าวนามสถานศึกษาว่า โพธิยาลัย ชื่อสถาบันฤๅษีตัดตนที่วัดพระเชตุพน เมืองสุวรรณภูมิ แล้วจึงลงความเห็นตามพระมหากษัตริย์ในการให้ชื่อสถานศึกษาว่า ปูทะเลย์มหาวิซาลย์ เพราะเป็นชื่อที่มาจากบุญญาธิการที่ทรงสั่งสมมาของพระโพธิสัตว์

การจัดการศึกษาในปุทะเลยมหาวิทยาลัย

ในพระราชนิพนธ์ การก่อตั้งปุทะเลยมหาวิทยาลัยเป็นเนื้อเรื่องส่วนที่มีการตีความเพิ่มขึ้นเพื่อให้เข้ากับสังคมปัจจุบัน ดังที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มีพระราชปรารภแสดงไว้ เนื้อเรื่องที่เพิ่มขึ้นมานั้นทรงแสดงแนวทางแก้ไขปัญหาวិชา ความไม่รู้ของประชาชน วิธีการแก้ปัญหาที่ทรงแสดงคือ การสร้าง “ปัญญา” ให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล เครื่องมือสำคัญที่ช่วยในการสร้างปัญญาคือ การให้ “การศึกษา” พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มีพระบรมราโชวาทว่า การให้การศึกษาเป็นการให้สิ่งสำคัญที่สุด ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2520 ความตอนหนึ่งว่า

“การให้การศึกษาถือว่าการให้สิ่งสำคัญที่สุด เพราะเป็นการหล่อหลอมวางรูปแบบให้แก่อนุชน ทั้งทางความรู้ความสามารถ ทั้งทางจิตวิญญาณ ผู้มีหน้าที่ให้การศึกษาทุกตำแหน่งหน้าที่จึงมีความรับผิดชอบอย่างยิ่งต่อชาติบ้านเมืองในการสร้างพลเมืองที่ดี” นอกจากนี้มีความตอนหนึ่งในพระบรมราโชวาทพระราชทานแก่ครูและนักเรียนที่ได้รับพระราชทานรางวัล ฯ เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2524 แสดงความสำคัญของการศึกษาว่า “การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของบุคคล สังคมและบ้านเมืองใดให้การศึกษาที่ดีแก่เยาวชนได้อย่างครบถ้วน ล้วนพอเหมาะกันทุก ๆ ด้าน สังคมและบ้านเมืองนั้นก็จะมีพลเมืองมั่นคงของประเทศชาติไว้ และพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปได้โดยตลอด”

การให้การศึกษาจึงเป็นไปเพื่อฝึกอบรมและพัฒนาให้บุคคลนั้นสำเร็จเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ที่มีความคิดถูกต้อง มีสติปัญญา ความรู้ คุณธรรม

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มีพระบรมราโชวาทในหลายวาระที่แสดงถึงความห่วงใยคุณภาพชีวิตของประชาชน ทรงตระหนักถึงปัญหาและทรงเห็นเหตุของปัญหาตลอดจนทรงมีแนวทางแก้ไขคือการให้การศึกษาที่เข้มแข็งแก่ประชาชน ดังพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร วันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2512 ความตอนหนึ่งว่า

“งานด้านการศึกษาเป็นงานสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของชาตินั้น ขึ้นอยู่กับการศึกษาของพลเมืองเป็นข้อใหญ่ ตามข้อเท็จจริงที่ทราบกันดีแล้ว ระยะนี้บ้านเมืองของเรามีพลเมืองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งมีสัญญาณบางอย่างเกิดขึ้นด้วยว่า พลเมืองของเราบางส่วนเสื่อมทรามลงไปในความประพฤติและจิตใจ ซึ่งเป็นอาการที่น่าวิตกว่า ถ้าหากยังคงเป็นอยู่ต่อไป เราอาจเอาตัวไม่รอด ปรากฏการณ์เช่นนี้ นอกจากเหตุอื่นแล้ว ต้องมีเหตุมาจากการศึกษาด้อยอย่างแน่นอน จึงพูดได้เต็มปากแล้วว่า เราจะต้องจัดงานด้านการศึกษาให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น...”

การจัดการศึกษาให้เข้มแข็งเพื่อให้ผู้เรียนทำงานสร้างตัวและดำรงตัวเป็นหลักเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม ทรงกำหนดหน้าที่ผู้จัดและผู้ให้การศึกษาไว้ 3 ข้อ ดังพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2521 ความว่า

“ข้อแรกจะต้องสอนให้มีวิชาการที่ดี ที่ถูกต้องและแน่นแฟ้น ให้มีความสามารถและมีหลักการในการปฏิบัติ ข้อสอง ต้องฝึกหัดอบรมในจิตใจและความประพฤติปฏิบัติ ให้รู้เหตุรู้ผลและความผิดชอบชั่วดี เพื่อมิให้หาความรู้ไปใช้ทางเบียดเบียนกันและกัน ข้อที่สาม ต้องให้มีกำลังและสุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางกายทางใจ ผู้ที่ได้รับ

การศึกษาครบถ้วนเหมาะสมกันทุกด้านดังนี้ เชื่อได้ว่าจะเป็นผู้เข้มแข็งสามารถเต็มทีในการปฏิบัติ ทั้งทางกายและทางความคิดจิตใจ จะกระทำหน้าที่การงานใดก็จะมุ่งหวังผลประโยชน์ที่แท้จริงของหน้าที่การงานนั้นเป็นใหญ่ ไม่หลงทาง ทั้งจะสามารถปฏิบัติบริหารอย่างมีประสิทธิภาพให้บรรลุผลอันสมบูรณ์ได้ด้วย” (54 พระบรมราโชวาท “ด้านการศึกษา” จาก ในหลวงรัชกาลที่ 9, ออนไลน์, 2563)

จากการศึกษาพระบรมราโชวาทสามารถประมวลเป็นหน้าที่ในการจัดและให้การศึกษาได้ 3 ประการ ได้แก่

1. ให้มีความรู้ทางวิชาการ มีความรอบรู้อย่างรอบด้านในทางทฤษฎีและในการปฏิบัติ มีหลักการ มีการวางแผน ปฏิบัติด้วยความชำนาญและเชี่ยวชาญ
2. ให้มีจิตใจมีคุณธรรม มีความเห็นที่ถูกต้อง มีเหตุผล ความรับผิดชอบ รู้ผิดชอบชั่วดี มีความเพียร อดทน เสียสละ เห็นประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ
3. ให้มีกำลังและสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ทั้งร่างกาย และจิตใจ มีความพร้อมในการเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้

จะเห็นว่าหน้าที่ทั้ง 3 ประการนั้น มีอยู่ใน “พระมหาชนก” ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านที่หนึ่ง ความรู้ สติปัญญา ดังที่ปรากฏว่าเทวดาหรือนางมณีเมขลาได้ยกย่องให้ทรงเป็นบัณฑิต และทรงแนะนำวิธีฟันพญามะม่วง 9 วิธี ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความรอบรู้อย่างถ่องแท้ มีความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติอย่างแท้จริง ด้านที่สอง คุณธรรม ทรงมีวิริยบารมี ความเพียรโดยแท้ ความอดทน การให้อภัย ความรับผิดชอบในหน้าที่ ความไม่เบียดเบียนผู้อื่น และด้านสุดท้าย กำลังและสุขภาพกาย-ใจ ทรงมีพระวรกายที่สมบูรณ์แข็งแรง สามารถปรับตัวเพื่อพร้อมรับสถานการณ์ที่ร้ายแรงดังเช่นเรือแตกในมหาสมุทร ต้องใช้กำลังกายที่แข็งแรงในการว่ายน้ำ ใช้กำลังจิตใจที่แข็งแกร่งในการอยู่ในมหาสมุทรที่ยังมองไม่เห็นฝั่ง

จากการถอดบทเรียนในองค์พระมหาชนกนำไปสู่การสันนิษฐานว่า “ปุทะเลยมหาวิชชาลัย” จะเป็นสถาบันที่จัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ให้ปราศจากอวิชชา (ความไม่รู้) และความหลงในโมหภูมิ โดยมีการพัฒนา 3 ด้าน ได้แก่

1. ด้านวิชาการ มีปัญญา รู้คิด รู้รอบ รู้ใช้ รู้อนุรักษ์ รู้พัฒนา
2. ด้านคุณธรรม ความเพียรที่แท้จริง มีความเห็นที่ถูกต้อง ความไม่เบียดเบียนผู้อื่น ความอดทน ความรับผิดชอบ การแบ่งปัน
3. ด้านกำลังและสุขภาพทั้งร่างกาย จิตใจ มีความเข้มแข็ง แข็งแรง พร้อมปรับตัวได้ในทุกสถานการณ์

บทสรุป

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงตีความเพิ่มเติมในพระราชนิพนธ์พระมหาชนก โดยให้มีการก่อตั้งปุทะเลยมหาวิชชาลัยขึ้นหลังจากเกิดเหตุการณ์ต้นมะม่วงมีผลโค่นลงโดยการกระทำของข้าราชการและประชาชน เพื่อแก้ไขปัญหาประชาชนตกอยู่ในอวิชชา (ความไม่รู้) ปุทะเลยมหาวิชชาลัยจึงมีภาระหน้าที่พัฒนามนุษย์ให้มีปัญญาความรู้ในวิชาการให้ถ่องแท้ มีคุณธรรมความดี และมีกำลัง

กาย-ใจที่เข้มแข็ง หากในปัจจุบันมีการจัดการศึกษาที่เน้นหน้าที่ทั้ง 3 ประการนี้อย่างครบถ้วน ปัญหาอันเกิดจาก อวิชาก็ย่อมจะไม่เกิดขึ้นในสังคมไทย ประชาชนจะมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความเจริญก้าวหน้า

จะเห็นว่า พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงมีน้ำพระราชหฤทัยอันประเสริฐเปี่ยมด้วยพระเมตตาและพระมหากรุณาธิคุณยิ่งในการพระราชทานแนวพระราชดำริผ่าน พระราชนิพนธ์พระมหาชนก เพื่อพัฒนาพสกนิกรชาวไทยที่กำลังประสบปัญหาสังคมแห่งความไม่รู้จริง ทรงมีพระราชปณิธานให้ประชาชนได้รับการศึกษาเพื่อสร้างปัญญาที่ถ่องแท้ นอกจากนี้ พระราชนิพนธ์พระมหาชนกมี หลักธรรมคำสอนที่ปวงชนชาวไทยพึงควรอย่างยิ่งที่จะน้อมนำมาปฏิบัติอย่างจริงจัง ไม่ว่าจะเป็นคุณธรรมเรื่อง ความเพียร เครื่องสนับสนุนที่สำคัญในการประกอบกิจการงานต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จ ความอดทน ความมุ่งมั่น ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค การรักษาสัจจะ การรักษาหน้าที่ ความกตัญญู เพื่อให้เกิดเป็นสิริมงคลในการดำเนินชีวิตของตนเอง และเป็นการสนองพระราชปณิธานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ทรงอวยพรแก่พสกนิกรชาวไทยว่า “ขอจงมีความเพียรที่บริสุทธิ์ ปัญญาที่เฉียบแหลม กำลังกายที่สมบูรณ์”

บรรณานุกรม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. (2540). *พระมหาชนก* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2563). *ความเป็นกัลยาณมิตรของหลวงปู่ชา* (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: https://www.watnyanaves.net/uploads/File/books/pdf/the_good_friendship_of_ajahncha_a.pdf [2563, 11 กรกฎาคม].

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2548). *สัมมาทิฐิ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

_____. (2552). *พุทธวิธีแก้หลง* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

54 พระบรมราโชวาท “ด้านการศึกษา” จาก *ในหลวงรัชกาลที่ 9* (ออนไลน์). (2563). เข้าถึงได้จาก: <https://www.chiangmainews.co.th/page/archives/1144700/> [2563, 27 กรกฎาคม].